

ваним та орієнтованим на конкретного працівника. Для кожного працівника дуже важливо об'єднати такі складові, як зусилля, здібності, результати, винагороди, задоволення і сприйняття в рамках єдиної взаємозв'язаної системи. Індивідуальна мотивація є важливим питанням для колективу підприємства. Керівники повинні чітко визначити стимули для працівників та вдосконалити систему мотивації персоналу. Певні індивідуальні стимули покращать продуктивність праці робітників та нададуть впевненості.

Висновки

Управління мотивацією – це процес стимулювання працівників до здійснення ефективної діяльності, спрямованої на досягнення цілей підприємства. Мотивація необхідна для ефективного виконання прийнятих рішень і запланованих завдань. Мотивація – це те, що знаходиться в людини «всередині». Якщо людина мотивована, її задоволення від роботи обов'язково приведе до гарного результату.

Отже, можна сказати, що мотивація як одна з функцій менеджменту має як теоретичне, так і безпосереднє практичне значення. Від того, як розуміє та чи інша людина свою трудову діяльність і якими мотивами вона керується, зал-

ожить її ставлення до роботи. До кожного працівника доцільно використовувати індивідуальний підхід щодо методів мотивації. Своєю чергою, керівники підприємства, запровадивши індивідуальні стимули, підвищать продуктивність праці робітників, і це стане основною ланкою для того, щоб підприємство стало більш прибутковим.

Список використаних джерел

1. Виханський О.С., Наумов А.І. Менеджмент: Навч. посібник. – М.: Економіст, 2003. – 528 с.
2. Занюк С. Психологія мотивації. – Ніка-Центр, Ельга-Н, 2001. – 352 с.
3. Колот А.М. Мотивація, стимулювання й оцінка персоналу: Навч. посібник / Колот А.М. – К.: КНЕУ, 1998. – 224 с.
4. Мескон Майкл, Альберт Майкл, Хедоури Франклін. Основы менеджмента. – М.: Изд-во «Дело», 1997. – 704 с.
5. Ричард Л. Дафт. Менеджмент: Учеб. пособие – М.: Питер 2001. – 756 с.
6. Рульєв В.А., Гуткевич С.О. Менеджмент: Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 312 с.
7. Уткин Е.А. Мотивационный менеджмент / Уткин Е.А. – М.: Ассоц. авторов и изд-во «ТАНДЕМ»; Изд-во «ЭКМОС», 1999. – 256 с.

УДК 338

І.О. ВОЛОБОЄВА,
асистент кафедри управління трудовими ресурсами,
Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

Інтелектуальний капітал, фінансизація та глобалізація – чинники, що визначають еволюцію господарської діяльності сучасності

Основна теза статті – середовище, в якому здійснюється господарська діяльність людини, постійно змінюється. Процес еволюції визначається певними чинниками. На сучасному етапі основний вплив на економічну діяльність справляє розвиток таких чинників: інтелектуального капіталу, фінансизації та глобалізації.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, фінансизація, глобалізація, еволюція господарської діяльності.

Основной тезис статьи – среда, в которой осуществляется хозяйственная деятельность человека, постоянно изменяется. Процесс эволюции определяется определенными факторами. На современном этапе основное влияние на экономическую деятельность оказывает развитие таких факторов: интеллектуального капитала, финансии и глобализации.

Ключевые слова: интеллектуальный капитал, финансии, глобализация, эволюция хозяйственной деятельности.

The main thesis of the article as follows – environment in which economic activities take place is constantly changing. The process of evolution is determined with certain factors. On present the main influence upon economic activities comes from development of such factors: intellectual capital, finansomics and globalization.

Keywords: intellectual capital, finansomics, globalization, economic activities evolution.

Постановка проблеми. В другій половині ХХ століття почали знаходити прояв три важливі події в еволюції господарської діяльності людини, які надалі набувають усе більшого впливу: це, по-перше, перетворення людського капіталу в інтенсивний виробничий фактор економічного розвитку, по-друге, вихід фінансів на провідну роль в управлінні економічною діяльністю як окремих держав, так і у світовому вимірі та, по-третє, подальше поглиблення глобалізаційних

процесів у всіх сферах суспільної діяльності людини – в економічній, політичній, культурній.

Якщо перша подія збільшила роль та важливість компетентної, мотивованої людини – основного суб'єкта господарської діяльності, то дві інші – змінили умови функціонування середовища, в якому здійснюється така діяльність.

Постійні перетворення створюють нові виклики, а це потребує, своєю чергою, розробки механізмів та інструментів відповідного реагування всіх учасників економічної діяльності – урядів, міжнародних організацій, господарюючих суб'єктів.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Ціла низька наукових праць західних та вітчизняних вчених присвячена цим сучасним еволюційним процесам, що мають місце в економічній діяльності. Серед основних науковців, зарубіжних та вітчизняних, які вивчали сутність та роль інтелектуального капіталу, можна відзначити роботи Д. Гелбрейта, Л. Едвінссона, М. Мелоуна, К.Е. Свейбі, Ф. Махлупа, Дж. Кендрика, О.А. Грішнєвої, М.І. Долішнього, А.М. Колота, Е.М. Лібанової. Проблеми розвитку фінансових систем та наслідки глобалізаційних процесів на різних рівнях економічної діяльності досліджували такі вчені, як І. Ансофф, М. Портер, І. Фішер, М. Фрідман, Д. Тобін, Д. Стіглиць, П. Кругман, К. Рогофф, Д.Г. Лук'яненко, А.М. Поручник, О.М. Мозговий.

Усі ці видатні вчені зробили великий внесок у розв'язання визначених проблем, але оскільки методи та форми господарської діяльності людини постійно еволюціонують, актуальність дослідження цього предмету, на наш погляд, не втрачається.

Мета статті – дослідити механізми та інструменти відповідного реагування всіх учасників економічної діяльності – урядів, міжнародних організацій, господарюючих суб'єктів – на нові виклики процесу еволюції.

Виклад основного матеріалу. Під впливом науково-технічної революції (НТР) із середини ХХ ст. поступово створюється постіндустріальне суспільство, в економіці якого переважає інноваційний сектор із високопродуктивною промисловістю, великою часткою у ВВП (не менш 40%) сектору нових інноваційних товарів та послуг та пріоритетним розвитком інститутів інтелектуальної діяльності. Основною рушійною силою такої економіки є індустрія знань. Найбільш цінні якості – рівень освіти, професіоналізм, здатність до навчання, творчий та креативний підхід до вирішення завдань.

Результатом НТР є якісний стрибок у структурі та динаміці виробничих сил, перебудова технічних основ матеріального виробництва з активним використанням освіти та науки. При таких умовах людський капітал – освічені, компетентні та мотивовані професіонали – стає провідним фактором подальшого зростання та розвитку будь-якої організації та основним фактором формування її стійких конкурентних переваг.

Аналіз наукових літературних джерел свідчить про існування двох основних підходів до розуміння сутності та співвідношення понять «інтелектуальний капітал» та «людський капітал». Деякі автори інтелектуальний капітал розглядають тільки як складову людського капіталу, як його інноваційно-інформаційну компоненту. Втім, більшість дослідників, до яких належить і автор, вважають, що поняття «інтелектуальний капітал» за змістом є значно ширшим за «людський капітал» і містить у собі змістові характеристики останнього.

З урахуванням багатьох досліджень можна запропонувати таку структуру інтелектуального капіталу, яка чітко відокремлює інноваційні ресурси, що формують конкурентні переваги та їхній інституційний простір (рис. 1).

Людський капітал установи є ресурсом, що акумулює знання, уміння, навички, творчі та інтелектуальні здібності, досвід,

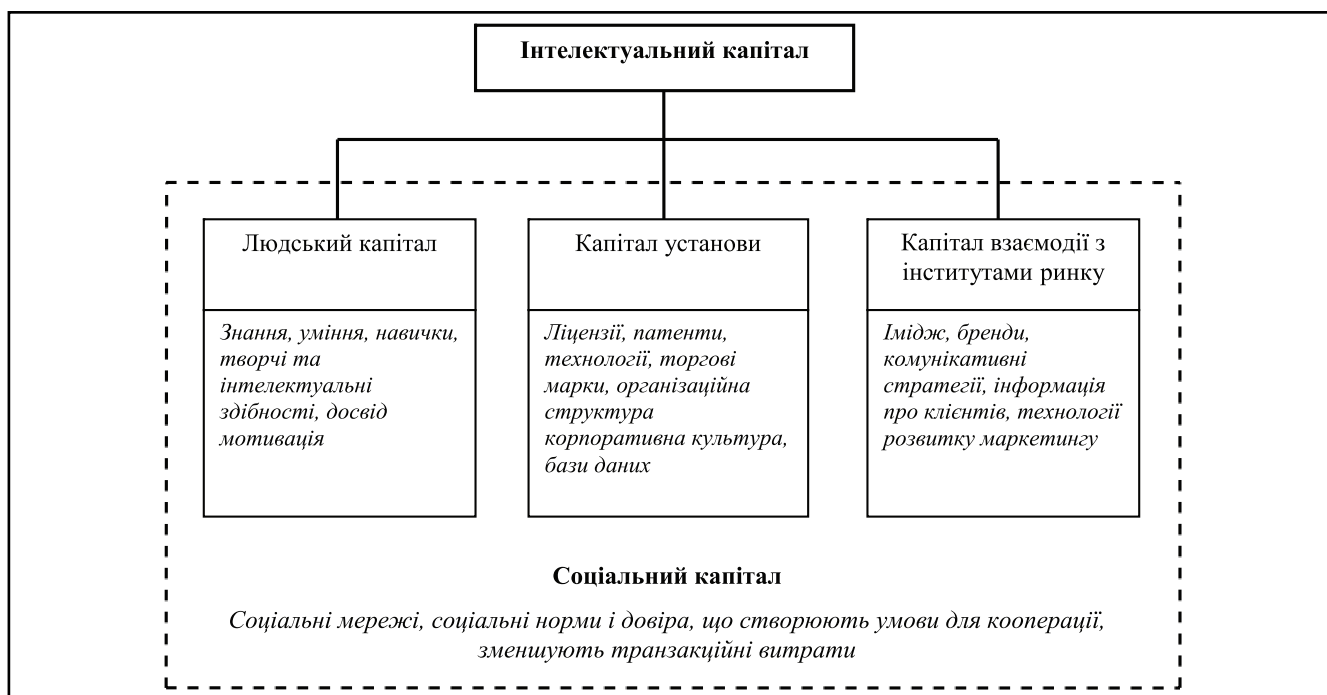

Рисунок 1. Структуризація інтелектуального капіталу

СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

мотиваційні настанови, потенціал мобільності, командної роботи, орієнтації на високі кінцеві результати. Його можна визначити як форму виразу виробничих сил людини на постіндустріальному етапі розвитку суспільства. Цей капітал формується шляхом інвестицій у людину у вигляді витрат на освіту, підготовку на виробництві, на охорону здоров'я, інші складові, що примножують параметри людського фактору.

Носієм людського капіталу установи є його персонал, а отже, він належить персоналу, а не установі. На відміну від людського капіталу установи є ресурсом, що їй належить, і є відносно самостійним об'єктом купівлі-продажу. Цей капітал репрезентований ліцензіями, патентами, технологіями, в тому числі інноваційно-інформаційними, торговими марками, корпоративною культурою, організаційними структурами, системами зв'язку установи, базами даних тощо. Таким чином, капітал установи можна розглядати як організаційно-технічний, інноваційно-інформаційний ресурс, пов'язаний з функціонуванням установи в цілому, більше за те, це функціонування взагалі можливе тільки за наявності цього ресурсу.

Капітал взаємодії з інститутами ринку – це ресурс відносин установи з клієнтами і партнерами, іншими інститутами ринку та технологій їх розвитку. Цей ресурс включає імідж установи на ринку, торгові марки, бренди, зв'язки з клієнтами, інформацію про клієнтів, технології збереження існуючих клієнтів і залучення нових, технології розвитку іміджу установи та брендів.

Якщо фізичний капітал утілено у засобах праці, людський – у знаннях та інших продуктивних характеристиках людини, то соціальний капітал існує в таких елементах громадської організації, як соціальні мережі, соціальні норми й довіра, що створюють умови для координації та кооперації заради взаємної вигоди. Подібно до того як фінансовий капітал акумулюється на банківських рахунках, людський капітал у розвитку особистості, соціальний капітал сконцентровано у системі зв'язків усього суспільства.

Якщо на мікрорівні інтелектуальний капітал дозволяє формувати стійкі конкурентні переваги будь-якої організації, то на макрорівні – на рівні глобальної економічної системи його розвиток забезпечує фундаментальні структурні зрушення світового господарства: модернізацію технічної основи ринкової системи, її умов виробництва, обміну та регуляторних важелів й інструментів, формування нових центрів економічного зростання та впливу.

Йдеться про те, що за умов індустріального способу виробництва превалювали матеріально-речові компоненти у створенні суспільного продукту, тобто панувала фізична, уречевлена праця, а у постіндустріальному виробництві провідна роль у зростанні належить людині-інтелектуалу, озброєної науково-технічними знаннями та здатної генерувати нові знання. Підтвердженням цього є, зокрема, той факт, що питома вага нових знань, які втілюються у товарах, технологіях, освіті, організації виробництва у провідних країнах становить нині від 70 до 85% їх ВВП. Крім того, за розрахунками авторитетних експертів, більше половини ВВП дер-

жав ОЕСР створюється в інтелектуальному виробництві, понад 50% економічно активного населення (а у США – більше двох третин) зайняті інтелектуальною працею, а загальна чисельність працівників, які тією чи іншою мірою брали участь у впровадженні різних виробничих новацій, становить від 70 до 80% зайнятого населення [1]. З цього приводу цілком слушною є думка американського економіста П. Друкера щодо вирішальної ролі продуктивності знань у забезпеченні високої конкурентоспроможності економічних суб'єктів, коли «системне та цілеспрямоване оволодіння інформацією та застосування накопичених знань стає фундаментом високопродуктивної праці в усьому світі» [2].

Основною рушійною силою інтелектуалізації глобальної економіки, яка на початку третього тисячоліття перетворилася на стійку закономірність світогосподарського розвитку, є перетворення людського капіталу в інтенсивний виробничий фактор економічного розвитку. Не забезпечуючи людському ресурсу постійний розвиток, неможливо сформувати стратегічні конкурентні переваги в постіндустріальній економіці. Адже НТР, яка розгорнулася у провідних країнах світу у другій половині ХХ ст., докорінно змінила роль людини у процесі суспільного виробництва, висуваючи підвищені вимоги до якісних кондицій національного людського ресурсу країн, а саме: рівня освіти людей, їх кваліфікації, знань та компетенцій, а також здоров'я, продуктивності праці і креативного потенціалу. Саме ці якісні параметри людського ресурсу держав вирішальною мірою почали визначати як ефективність реалізації у тій чи тій країні досягнень НТР, так і створення стратегічних конкурентних переваг національних економік, а також динаміку і векторну спрямованість глобального економічного розвитку [3].

Як свідчать наведені нижче дані, найважливіші і найбільш значущі за своїми наслідками зрушення відбуваються у нематеріальній площині і обумовлені, головним чином, зростанням якісних кондицій національного людського ресурсу через нарощення масштабів капіталовкладень у людський розвиток та подальшої інтелектуалізації економічної діяльності. Країни, що активно розвивають свої національний людський ресурс, перетворилися на сьогодні у світових лідерів технологічного прогресу, що підтверджує, зокрема, наявність прямого зв'язку між Індексом людського розвитку країн та їхніми позиціями на високотехнологічному сегменті глобального ринку (табл. 1).

Тенденція щодо структурних змін у сукупних капіталовкладеннях розвинутих країн Заходу чітко окреслилася ще на початку минулого століття, у другій половині ХХ ст. вона набула найвиразніших форм прояву. Як свідчать дані табл. 2, упродовж останніх двохсот років у сукупному обсязі капіталовкладень, здійснюваних країнами-лідерами світового господарства, діаметрально протилежно змінилися частки капіталовкладень у фізичний та людський компоненті. Якщо у XVII–XVIII ст. питома частка інвестицій у людський ресурс у загальних капіталовкладеннях не перевищувала 10%, то у 1913 році

Таблиця 1. Взаємозв'язок між індексом людського розвитку ООН та рівнем експорту високих технологій

Рейтинг країни за Індексом людського розвитку	Експорт високих технологій, % експорту промислових товарів	
	1990	2007
Країни з високим рівнем розвитку людського потенціалу	18,1	20,3
Країни із середнім рівнем розвитку людського потенціалу	7,2	24,3
Країни з низьким рівнем розвитку людського потенціалу	...	3,1
Країни з високим рівнем доходу	18,3	20,9
Країни із середнім рівнем доходу	...	21,5
Країни з низьким рівнем доходу	...	3,8
Світ у цілому	17,5	21,0

Джерело: [4].

Таблиця 2. Структурні зміни сукупного капіталу в західних країнах, % до загального підсумку

Елементи сукупного капіталу	1800	1860	1913	1950	1973	Кінець 1990-х
Фізичний капітал	78–80	77–79	67–69	52–53	43–44	31–33
Людський капітал	20–22	21–23	31–33	47–48	56–57	67–69

Джерело: [5].

вона становила вже 33%. Науково-технічна революція другої половини ХХ ст., висуваючи підвищені вимоги до якісних характеристик людського ресурсу, ще більше поглибила розрив у масштабі капіталовкладень у фізичну та людську складові: у 1973 році частка інвестицій у людський ресурс у розвинутих країнах світу становила 56–57% сукупного фонду капіталізованих витрат цих держав, а на початок ХХІ ст. досягнула відмітки 67–69% (а у США – у 74–76%).

І хоча наведені вище дані лише частково підтверджують гіпотезу, що існує чітка тенденція інтелектуалізації господарської діяльності людини, велика кількість наукових робіт як вітчизняних, так і зарубіжних економістів повністю доводять тезу, що «економіка знань» є основою сучасного модернізаційного проекту і наступним етапом розвитку глобального світу.

Другою подією, що набуває все більшого впливу на господарську діяльність людини, змінюючи умови функціонування всього економічного середовища, є вихід фінансів на провідну роль у управлінні економічною діяльністю як окремих держав, так і у світовому вимірі.

Перехід від індустріального до інформаційного суспільства, лібералізація економічної діяльності, активне впровадження фінансових інновацій та стрімкий розвиток інформаційних технологій дали поштовх до формування потужної глобальної фінансової системи, яка формує і підпорядковує собі інтереси економік різних країн. Зеніт розвитку глобальних фінансів демонструє табл. 3.

У відповідь на такі виклики змінилася структура господарської системи – із випереджуваним зростанням грошово-кредитної сфери у порівнянні зі сферою реального виробництва. Нового значення набули фінансові ринки у забезпеченні розвитку економіки взагалі.

У сучасному світі в основі формування економічних систем більшості держав та міждержавних утворень лежать саме фінансові відносини. Глобальна фінансова система, постійно породжуючи і поширюючи нові фінансові інструменти та інститути на нові території, все більше підпорядковує собі фінансові системи нижчих територіальних рівнів – держав, окремих регіонів, мегаполісів, що призводить до безперервного форматування фінансового середовища та його уніфікації, що, своєю чергою, ще більше посилює світову фінансову взаємозалежність.

Наукова спільнота відзначає, що за останні 30–35 років фінанси та індустрія фінансових послуг стають усе більш актуальними у відтворенні економіки як розвинених країн, так і тих, що розвиваються. За цей час відбулося значне поглиблення влади фінансів і фінансових ринків, у результаті чого майже всі сфери суспільного життя реалізуються (прямо чи опосередковано) через простір фінансів. Можна стверджувати, що зміни, які відбулися в кінці минулого століття, вивели на управлінські позиції фінансову складову і посіли вплив фінансової системи на реальний сектор. Відбулася певна фінансизація господарської діяльності.

Це явище отримало неоднозначну оцінку з боку багатьох економістів, тому що за умов більшої залежності реального сектору зростає його вразливість від різноманітних фінансових криз (боргових, валютних тощо), вплив на економіку яких є суттєво негативним. Подібні події виявляють слабкі сторони фінансової системи, визначають її постійну трансформацію та вказують на необхідність корегування підходів щодо її контролю та регулювання.

Але, на наш погляд, фінансизація повсякденного життя є об'єктивним економічним процесом. Її об'єктивність обумо-

Таблиця 3. Порівняння реального та фінансового секторів світової економіки за 2007 рік, у \$ трлн.

Сектор світової економіки	Обсяг, \$ трлн.	Співставлення з реальним сектором
Світовий обсяг виробництва	47	
Вартість світового ринку акцій і облігацій	119	Більш ніж у 2 рази
Обсяг світового ринку деривативів	473	Більш ніж у 10 разів
Загальний обсяг світового фінансового секторів економіки (ринки акцій, облігацій та деривативів разом)	592	Більш ніж у 12 разів

Джерело: за даними IMF [5].

СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

влюється фінансовою революцією, яка є результатом великої кількості фінансових інновацій, що мали місце наприкінці XX та початку XXI століття. Можна стверджувати, що за останні 30 років відбулася фінансова революція, що вплинула на всі ланки фінансової системи. Нові фінансові інструменти і технології зробили фінансові ресурси більш дешевими та доступними, фінансові операції на ринках – більш простими та швидкими, а фінансові послуги для реального сектору економіки та звичайних споживачів стали більш запитаними та різноманітними. Фінансова глобалізація ж дозволила здійснювати фінансові операції в трансграничному масштабі. Все це разом і створило складний і потужний сучасний фінансовий сектор (рис. 1).

Більш того, ми виходимо з концептуальної думки про важливість для економічного зростання наявності саме розвиненої фінансової системи (тобто не обмеженої лише потужним банківським сектором), яка здатна виконувати такі важливі функції, як:

- фінансова інтермедіація (перерозподіл фінансових ресурсів), що дозволяє ефективно трансформувати заощадження в інвестиції;
- фінансування розвитку складних та інноваційних галузей (мова йде, перш за все, про венчурну індустрію);
- створення в економіці «довгих» грошей (перш за все, завдяки діяльності інститутів спільного інвестування (ICI);
- хеджування різноманітних фінансових ризиків (за допомогою ринку похідних цінних паперів);

– застосування фінансового інжинірингу з метою впровадження більш дешевих ресурсів та зручних фінансових інструментів.

Ще однією подією, що все більше впливає на господарську діяльність людини, є глобалізація, що розгортається останнім часом все більш інтенсивно. Погляди на джерела глобалізації різняться. Історики розглядають цей процес як один з етапів розвитку капіталізму. Економісти ведуть відлік від транснаціоналізації глобальних ринків. Політологи акцентують увагу на важливості розповсюдження демократичних інститутів. Культурологи пов'язують прояви глобалізації з вестернізацією культури та американською експансією.

Глобалізація – це процес всесвітньої економічної, політичної і культурної інтеграції та уніфікації. В результаті відбувається світовий розподіл праці. Тобто спеціалізація країн на виробництві тих видів товарів і послуг, у виробництві яких вони мають найкращі умови у порівнянні з іншими країнами. Сутність світового розподілу праці виявляється через діалектичну єдність двох взаємопов'язаних процесів – міжнародної спеціалізації та міжнародної кооперації (рис. 3).

І дійсно, чим глибше спеціалізація кожного з учасників, тим сильнішою у них є потреба в кооперації зусиль для створення більш цілісних та конкурентних бізнес моделей. На рівні економіки країни цей закон також успішно підтверджується. Чим сильніше спеціалізація країни, тим важливішою для неї є зовнішня торгівля, а отже, й важливішою для неї є лібералізація світової торгівлі і рух факторів виробництва.

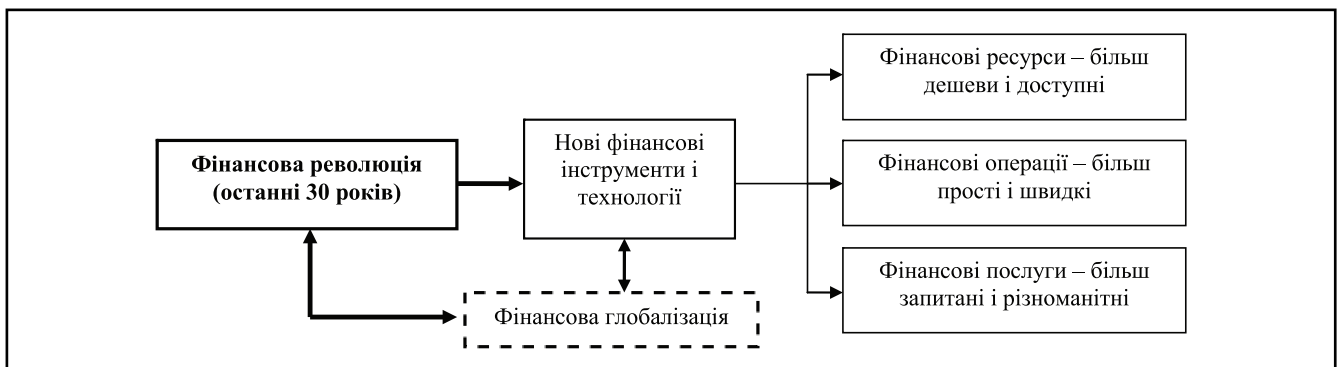

Рисунок 2. Об'єктивність фінансизації господарської діяльності

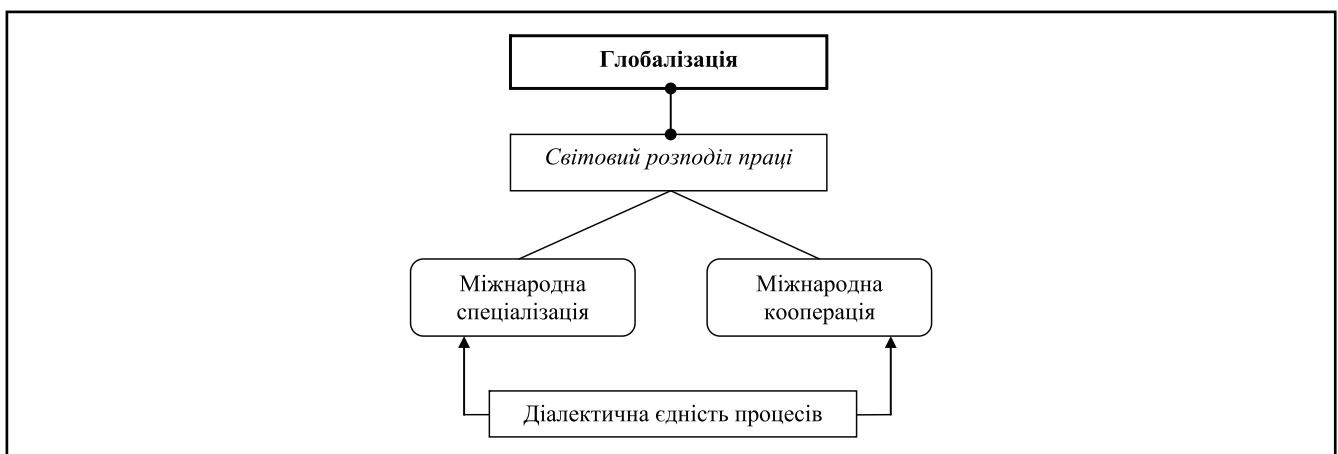

Рисунок 3. Сутність глобалізаційних процесів

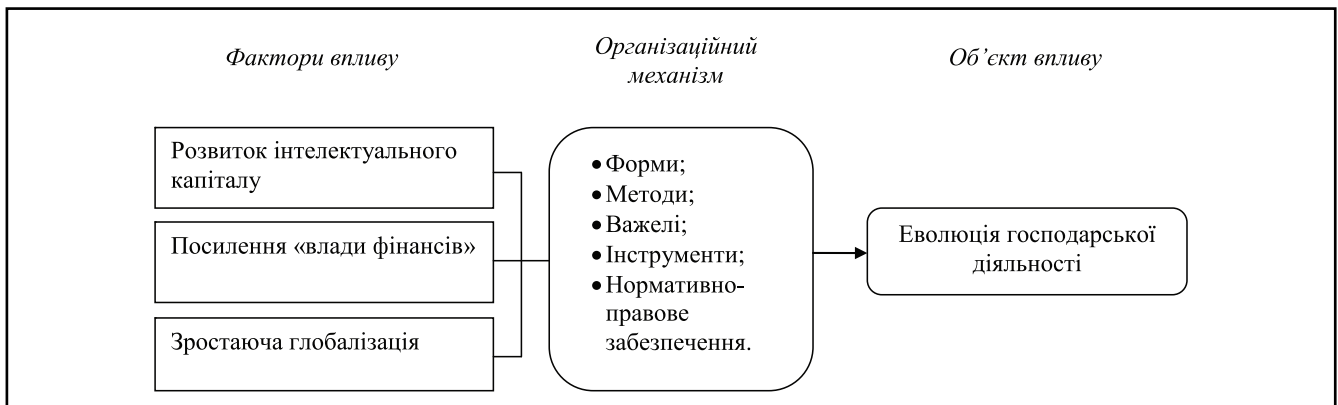

Рисунок 4. Сутність глобалізаційних процесів

У результаті глобалізації відбувається також міграція в масштабах всієї планети капіталу, людських і виробничих ресурсів, стандартизація законодавства, економічних і технологічних процесів, а також зближення культур різних країн. У результаті цього світ стає більш взаємопов'язаним та взаємозалежним.

Сьогодні інтеграція ринків ще далека від досконалості. Більше того, глобалізація постійно ставить нові виклики перед світовою економікою. Очікується, що відповіддю на ці виклики буде поява нових і все більш складних наднаціональних інститутів регулювання глобального ринку. Це, своєю чергою, припускає ще більш тісну інтеграцію та ускладнення архітектури глобальної економіки.

Висновки

Узагальнюючи вищенаведене, можна запропонувати умовну модель взаємозв'язку чинників, що впливають на еволюцію господарської діяльності людини (рис. 4).

Основними факторами, що впливають сьогодні на еволюцію господарської діяльності, є:

а) розвиток інтелектуального капіталу, що призводить до інтелектуалізації економіки. В результаті підвищується загальнофакторна продуктивність, що є головною передумовою для стійкого економічного розвитку;

б) посилення влади фінансів, що є результатом фінансової революцією, завдяки великій кількості фінансових інновацій, що мали місце наприкінці XX та на початку XXI століття;

в) зростаюча глобалізація, в результаті якої поглиблюється світовий розподіл праці у своїй діалектичній єдності двох взаємопов'язаних процесів – міжнародної спеціалізації та міжнародної кооперації.

З урахуванням існуючих тенденцій в еволюції господарської діяльності, на наш погляд, вплив наведених факторів буде лише посилюватися. Ця обставина саме і обумовлює актуальність подальшого дослідження динаміки еволюції та її напрямів, властивостей функціонування організаційного механізму, визначення та попередження потенційних викликів та загроз.

Список використаних джерел

1. Глобализация и человеческий потенциал: демографическое измерение. Международный аспект / А.С. Макарян. – М.: Экономика, 2003. – С. 62.
2. Друкер П. Эпоха разрыва: ориентиры для нашего меняющегося общества: Пер. с англ. – М.: ООО «И.Д. Вильямс», 2007. – С. 229.
3. Глобальна економіка XXI століття: людський вимір: монографія / Д.Г. Лук'яненко, А.М. Поручник, А.М. Колот [та ін.]. – К.: КНЕУ, 2008. – 420 с.
4. Щетинин В. Человеческий капитал и неоднозначность его трактовки // Мировая экономика и международные отношения, 2001. – №12. – С. 42.
5. International Monetary Fund. World Economic Outlook, April 2011: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/01/pdf/text.pdf>

IGOR MANTSUROV,
VALERIA NESTERENKO,
ANTON YATSENKO,

Vadym Hetman Kyiv National Economic University

Statistical analysis of merger and acquisition process in Ukraine

Introduction. The Ukrainian economy can still be classified as an emerging one, which understandably makes it interesting for potential investors. The country's gross domestic prod-

uct is growing considerably faster than those of most developed economies, which has led investors to look at the nation's market with increasing interest.